

Використання диференційованого підходу в навчанні й вихованні дітей дошкільного віку

Ткаченко Лідія Петрівна¹, Гнатівська Катерина Сергіївна,² Горонаха Наталія Михайлівна³

Опубліковано

30.04.2024

Секція

Освіта/Педагогіка

УДК

373.2.015.31

DOI: <https://orcid.org/10.5281/zenodo.11091894>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Імплементация диференційованого підходу в умовах закладу дошкільної освіти сприяє індивідуалізації навчання та дозволяє адаптувати зміст навчального матеріалу до потреб кожної дитини. На підставі аналізу науково-педагогічних праць доведено, що диференційований підхід може підвищити успішність дітей, зокрема дітей із гіперактивністю та дефіцитом уваги в межах інклюзивного освітнього процесу, є важливою умовою для емоційної стабільності дитини та сприяє її самовизначенню. Мета статті – проаналізувати особливості застосування диференційованого підходу в навчанні й вихованні дітей дошкільного віку. У дослідженні розкрито переваги диференційованого підходу в умовах закладу дошкільної освіти, виокремлено технології й завдання, які використовуються в контексті диференційованого навчання. Для вивчення особливостей диференційованого підходу в навчанні й вихованні дітей у дослідженні використовувалися методи аналізу, синтезу та порівняльного аналізу. Результати дослідження демонструють характеристики диференційованого підходу в умовах закладу дошкільної освіти, а також окреслюють його переваги для забезпечення якісного й успішного розвитку кожного дошкільника. У процесі дослідження виокремлено функціональну й структурну диференціацію та доведено, що диференціація буває рівневою та профільною. З'ясовано, що при застосуванні диференційованого підходу в навчанні й вихованні в умовах закладу дошкільної освіти ефективними можуть бути різноманітні педагогічні технології, зокрема технологія навчальних центрів, навчання в малих групах, «дошка вибору», гнучке групування, інтегроване навчання, інтерактивне навчання, розвивальні ігри. Крім того, проаналізовано ефективні види діяльності в контексті реалізації диференційованого підходу. Доведено, що використання диференційованого підходу в навчанні й вихованні дітей дошкільного віку вимагає розробки алгоритму дій вихователя, який забезпечить

¹ доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті, факультет початкового навчання, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, м. Харків, Україна, lidiyatkachenko45@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-6375-3558>

² кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії і методики викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті, факультет початкового навчання, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, м. Харків, Україна, k.hnatovska@hnpu.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0002-0991-7507>

³ кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т. І. Поніманської, педагогічний факультет, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне, Україна, natagor62@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-5406-1963>

максимізацію освітнього процесу та врахування індивідуальних освітніх потреб дітей дошкільного віку.

Ключові слова: соціальний та емоційний розвиток, індивідуальний розвиток, емоційне благополуччя, розвивальні ігри, диференційовані завдання, алгоритм.

The use of differentiated approach in learning and upbringing of preschoolers

Annotation. Implementation of differentiated approach at the institution of preschool education facilitates personalized learning and allows to adapt the content of educational materials according to the children's needs. On the basis of the analysis of scientific and pedagogical works it was proved that differentiated approach enhances the children's learning outcomes, especially those with hyperactivity and attention deficit within the inclusive educational process. Differentiated approach was found to be an important condition for emotional stability of a children and helps their self-identification. Accordingly, the aim of the article is to analyze the peculiarities of using the differentiated approach in learning and upbringing of preschoolers, to distinguish the technologies and activities which can be used in the context of differentiated instruction. To study the peculiarities of differentiated approach in learning and upbringing of preschoolers we used the following scientific methods: analysis, synthesis, literature review, and comparative analysis. The findings reveal the characteristics of differentiated approach at the institution of preschool education, and demonstrate its advantages for ensuring qualitative and successful development of preschoolers. During the research we distinguished functional and structural differentiation. Also, it was found that educational differentiation can be level-based and profile-based. It was proved that when the differentiated approach is used in learning and upbringing at the institution of preschool education the following pedagogical technologies can be effective: Learning Centers technology, learning in small groups, «Choice Board», flexible grouping, integrated learning, interactive learning, and development games. Also, effective activities in the context of differentiated approach were analyzed. It was explained that using differentiated approach in learning and upbringing requires development of algorithm of instructor's actions to maximize the educational process and consider individual educational needs of preschoolers.

Keywords: social and emotional development, individual development, emotional well-being, development gamed, differentiated activities, algorithm.

Вступ

Постановка проблеми. Процес реформування дошкільної освіти в Україні відбувається з урахуванням сучасних європейських тенденцій та підходів і спрямований на розв'язання актуальних питань розвитку, навчання й виховання дітей у закладах дошкільної освіти (далі – ЗДО), забезпечення якості й доступності дошкільної освіти, а також підвищення кваліфікації педагогічних працівників і створення максимально комфортного та сприятливого розвивального середовища. Державна політика в галузі дошкілля орієнтує на гуманізацію освітнього процесу, створення умов для навчання всіх дітей, зокрема дітей з особливими освітніми потребами, забезпечення співпраці батьків та ЗДО щодо їхнього виховання [1].

Сучасна теорія навчання й виховання дітей дошкільного віку має на меті сформувані особистість на ідеях природовідповідності, у гармонії всебічного розвитку, враховуючи індивідуальні особливості та сприяючи соціалізації в умовах ЗДО [2]. Згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти побудова ефективного освітнього процесу в ЗДО здійснюється насамперед на засадах пріоритетності досвіду дитини в спілкуванні з дорослими й однолітками, в універсальному ігровому середовищі, що забезпечує всебічний розвиток маленької особистості, та виявляється в реалізації діяльнісного,

компетентнісного, інтегрованого, особистісно зорієнтованого, диференційованого, соціокультурного підходів [3].

Усе більше уваги вчені-педагоги приділяють диференційованому підходу, адже його імплементація в освітній процес ЗДО сприяє індивідуалізації навчання та дозволяє адаптувати зміст навчального матеріалу до потреб кожної дитини [4]. Диференційований підхід дозволяє ефективно побудувати роботу з різними групами для реалізації можливості впливу на кожну дитину, розвитку в ній у процесі роботи з колективом індивідуальних здібностей [5]. Крім того, диференційований підхід сприяє розвитку самостійності дошкільника, його впевненості й мотивації, оскільки дитина отримує завдання, які відповідають її здібностям, уподобанням, інтересам та засвоєним умінням [6]. Низка досліджень демонструють, що диференційований підхід може підвищити успішність дітей, зокрема дітей із гіперактивністю й дефіцитом уваги в межах інклюзивного освітнього процесу [7]. Диференціація може бути важливою для емоційної стабільності дитини, сприяє її самовизначенню, розвитку емпатії й важливих соціальних умінь та навичок, а також формує готовність працювати в команді [8]. Відповідно, такий підхід останнім часом продовжує активно вивчатися як один із засобів підвищення ефективності формування навчальних знань і всебічного розвитку дітей дошкільного віку.

Проблема диференційованого підходу в дошкільній освіті постійно є предметом наукової уваги вітчизняних та зарубіжних учених. Так, у численних дослідженнях розглядалися особливості застосування диференційованого підходу в умовах ЗДО та його переваги для гармонійного розвитку дошкільників (Н. Дудник, О. Карпенко, О. Свйонтік [2], О. Гришко, Л. Клевака [4], Л. Пісоцька [5], І. Підлипняк [6], А. Унал, З. Унал, Й. Бодур [9], А. Мавдоу, Д. Какана [10]). Значну увагу приділено реалізації диференційованого підходу в умовах різновікової групи ЗДО [6; 11] та особливостям планування навчально-виховного процесу для дітей з особливими освітніми потребами [4; 7]. Окремо варто зазначити праці Н. Кравець [12], Г. Дейниченко, О. Чібісова, О. Кабанської [13], які визначили види освітньої диференціації.

Низка наукових розвідок доводить, що використання диференційованого підходу сприяє формуванню емоційного інтелекту дітей дошкільного віку в умовах ЗДО (Н. Волік [8], М. Гіландер [14]), математичної компетентності (О. Алеко, А. Авдєєва [15], К. Коціс [16]), комунікативних навичок (Н. Рудківська [17]), забезпечує креативний розвиток (М. Фоустері, П. Фоті [18]), цифрову грамотність (К. Кузнєцова [19]), а також ознайомлює дошкільників зі світом музики й рухів, розвиває пластичність та координацію рухів (Т. Алімі Селмані [20]). І. Істинюк [21] стверджує, що диференційоване навчання створює необхідні педагогічні умови для підготовки дітей до школи в освітньому просторі ЗДО.

Питання використання диференційованих завдань в умовах ЗДО розглянуто в працях Н. Рудківської [17], О. Коваленко, Ю. Березної [22], І. Астуті, А. Афенді [23], Н. Бегнамні, А. Камсіна, М. Ісмаїла [24] та інших. Формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до використання диференційованого підходу є темою наукових досліджень Л. Пісоцької [5], О. Бартківа, О. Семенова [25], Є. Харькової [26]. Водночас, незважаючи на значну кількість праць з теми дослідження, проблема реалізації диференційованого підходу в навчанні й вихованні дітей дошкільного віку потребує детального аналізу.

Мета статті – проаналізувати особливості застосування диференційованого підходу в навчанні й вихованні дітей дошкільного віку. У дослідженні розкрито переваги диференційованого підходу в умовах ЗДО, технології й завдання, які використовуються в контексті диференційованого навчання дошкільників.

Відповідно до мети було сформульовано такі наукові завдання:

- 1) схарактеризувати поняття диференційованого підходу в дошкільній освіті та з'ясувати його переваги для розвитку дітей дошкільного віку;
- 2) розкрити вимоги до групування гомогенних груп для максимізації диференційованого навчання в ЗДО;
- 3) проаналізувати педагогічні технології, вправи й завдання, які використовуються в контексті диференційованого підходу;
- 4) розкрити алгоритм дій вихователя, який забезпечить підвищення ефективності освітнього процесу й урахування індивідуальних освітніх потреб здобувачів освіти в ЗДО.

Матеріали та методи

Для вивчення особливостей диференційованого підходу в навчанні й вихованні дітей дошкільного віку в дослідженні використовувалися методи аналізу, синтезу та порівняльного аналізу. Так, метод аналізу наукової літератури забезпечив систематизацію даних із теми дослідження для отримання узагальнених висновків та формулювання подальших рекомендацій для педагогічної практики. Крім того, методи аналізу й синтезу дозволили розкрити сутність педагогічного явища «диференційований підхід», виявити закономірності й принципи його використання в дошкільній освіті, а також розробити алгоритм дій вихователя в контексті диференційованого навчання. Порівняльний аналіз сприяв отриманню глибокого розуміння сутності такого педагогічного явища, як «диференційований підхід», шляхом порівняння поглядів вітчизняних та зарубіжних дослідників. Цей метод допоміг виявити переваги використання диференційованого підходу в ЗДО та виявити найбільш ефективні вправи й завдання, які використовуються в контексті диференційованого навчання.

Дослідження здійснювалося в кілька етапів, а саме: визначення наукової проблеми, яка буде вивчатися, формулювання цілей та завдань дослідження; вибір методів дослідження (аналіз, синтез, порівняльний аналіз); збір необхідної інформації за допомогою обраних методів та аналіз отриманих даних для виявлення основних тенденцій і закономірностей застосування диференційованого підходу в дошкільній освіті; формулювання висновків про переваги диференційованого підходу в навчанні й вихованні дітей дошкільного віку та вибір ефективних вправ і завдань; розробка алгоритму дій вихователя для підвищення ефективності освітнього процесу в умовах ЗДО та врахування індивідуальних освітніх потреб дітей дошкільного віку. Результати дослідження довели, що обрані методи дослідження й визначені етапи забезпечили структурування наукового пошуку та отримання систематизованої інформації про диференційований підхід у навчанні й вихованні дітей дошкільного віку.

Результати

У педагогіці диференціацію розглядають як адаптацію освітнього процесу до індивідуальних особливостей, потреб і можливостей кожної дитини [4], а також як форму організації навчальної діяльності, яка враховує нахили, інтереси й здібності дітей [6]. Основна мета диференціації полягає у створенні умов для навчання дошкільників, що мають різні здібності й потреби, шляхом їх організації в однорідні групи для забезпечення максимально повноцінного розвитку [5].

Водночас диференційований підхід – це педагогічна стратегія, яка передбачає відбір змісту, методів і форм навчання й виховання дітей залежно від їхніх потреб та здібностей [11]. Цей термін частіше використовується для опису конкретних дій вихователя, які спрямовані на адаптацію освітнього процесу до індивідуальних особливостей кожної дитини [21]. І. Підлипняк справедливо зазначає, що

диференційований підхід у навчанні й вихованні дітей дошкільного віку – це перехідна стадія від колективної роботи до індивідуальної, що дозволяє педагогу будувати роботу з різними групами для позитивного впливу на кожного дошкільника [6].

У працях зарубіжних дослідників диференційований підхід передбачає роботу з віковою групою, враховуючи індивідуальні потреби кожної дитини, та максимізацію навчальних можливостей вихованців [9]. Крім того, це інноваційний підхід у навчанні й вихованні, який базується на принципі, згідно з яким діти відрізняються один від одного, а, отже, для підвищення ефективності освітнього процесу необхідно враховувати різні стилі навчання, особистий темп навчання та різноманітні інтереси [10]. Характеристиками диференційованого підходу в навчанні й вихованні в ЗДО є індивідуалізація завдань, гнучкий поділ дітей на групи, використання різноманітних методів навчання й матеріалів для адаптації до різних стилів навчання, інтелектуального рівня, сформованих навичок вихованців, особливостей підгруп дітей, підтримка соціального та емоційного розвитку кожної дитини [15; 18].

У педагогіці розрізняють функціональну та структурну диференціацію [12]. Так, функціональна диференціація в навчанні й вихованні означає використання різних методів, завдань і підходів до навчання дітей із різними потребами та рівнями знань. Наприклад, вихователь може використовувати різні методи навчання (групова робота, індивідуальні завдання, ігри в парах тощо) для надання кожній маленькій особистості можливості вивчати матеріал та розвиватися відповідно до її індивідуальних потреб. Структурна диференціація передбачає організацію дітей у різні групи залежно від їхніх поточних освітніх потреб і здібностей. Наприклад, можуть бути сформовані групи, для яких передбачені завдання з різним рівнем складності або обсягом матеріалу для вивчення.

Крім того, диференціація буває рівневою (внутрішньою) та профільною (зовнішньою) [13]. Рівнева диференціація полягає в навчанні кожного вихованця на рівні його можливостей і здібностей, створенні комфортних умов для стимулювання його пізнавальних інтересів і розвитку, а також формуванні необхідних соціальних навичок. Профільна диференціація передбачає поділ дітей на групи залежно від їхніх індивідуальних інтересів, потреб або рівня навичок. Цей підхід дозволяє дітям розвивати свої унікальні здібності та інтереси, сприяючи їхньому гармонійному розвитку. До того ж профільна диференціація може підготувати дошкільників до майбутнього навчання в школі, де вони також зіткнуться з вибором предметів для вивчення.

Аналіз наукових праць доводить, що диференціація груп у дитячому садку залежить від фізичного та емоційного середовища навчання [14]. Диференціація на основі фізичного середовища – це підхід до організації освітнього простору, спрямований на створення сприятливих умов для навчання й виховання. Він передбачає створення зон для різних видів роботи (наприклад, зони для індивідуальної роботи, групової роботи, творчості тощо), надання доступу до різних матеріалів та ресурсів, що дозволяє дітям вибирати те, що є цікавим та зручним для навчання, а також подання інформації різними способами (відео, аудіо, графіка) для задоволення різних способів сприйняття інформації. Диференціація на основі емоційного середовища навчання враховує емоційні потреби дітей та орієнтована на підтримку їх емоційного благополуччя, розвиток емоційного інтелекту, стимулювання позитивних емоцій, управління стресом та тривогою.

Оскільки диференційований підхід стосується організованого навчання гомогенних груп, сформованих за приблизно однаковим рівнем розвитку, важливим є визначення критеріїв такого поділу [5]. Отже, діти можуть бути поділені на групи з урахуванням:

- 1) інтелектуального рівня та рівня отриманих навичок;
- 2) індивідуальних освітніх потреб;
- 3) інтересів та стилів навчання;
- 4) необхідності виконання спільної роботи над завданнями, спілкування з однолітками;
- 5) рівня сформованих соціальних навичок.

Очевидно, що вищезазначені підходи до групування дітей в умовах ЗДО є ключовими елементами диференційованого підходу в навчанні й вихованні, який допомагає забезпечити якісний та успішний розвиток кожного дошкільника.

Окремі науково-педагогічні розвідки з досліджуваної проблематики свідчать про те, що диференційований підхід у навчанні й вихованні дітей дошкільного віку має низку переваг (рис. 1). Це підтверджує думку про те, що використання диференційованого підходу в умовах ЗДО допомагає кожній дитині розвиватися відповідно до її потреб та індивідуальних особливостей, що сприяє її успішному інтелектуальному, емоційному й соціальному розвитку.

Рис. 1. Переваги диференційованого підходу в навчанні й вихованні дітей дошкільного віку.

Джерело: власна розробка авторів

При застосуванні диференційованого підходу в навчанні й вихованні в умовах ЗДО ефективними можуть бути різноманітні педагогічні технології. Так, аналіз науково-педагогічної літератури дав змогу виокремити такі:

1) Технологія навчальних центрів (Learning Center technology), кожен з яких має бути організований таким чином, щоб орієнтуватися на різні стилі навчання й здібності дітей та дозволяти їм вивчати різні теми й поняття у власному темпі [23];

2) Навчання в малих групах сприяє його адаптації до конкретних потреб групи. Під час таких видів роботи вихователі можуть надавати додаткову підтримку та забезпечувати всіх дітей відповідними завданнями [1; 5; 6];

3) Технологія «дошки вибору» (Choice Boards technology) означає пропонування дітям самостійно обирати види діяльності на основі їхніх інтересів і вподобань. Такі дошки можуть містити вправи, спрямовані на розвиток різних навичок чи вивчення певних понять, надаючи дітям самостійність у навчанні [24];

4) Технологія гнучкого групування передбачає поділ дітей на групи відповідно до їхніх наявних освітніх потреб. Основною особливістю такого групування є те, що гнучкі групи можна регулярно реорганізовувати, щоб підвищити ефективність освітнього процесу [12];

5) Інтегроване навчання стосується створення навчального досвіду, який об'єднує кілька тем або навичок [25]. Наприклад, вихователь може спланувати виконання завдання, яке сприяє вдосконаленню мовленнєвих навичок, закріпленню знань із логіко-математичного розвитку та формуванню навичок природодоцільної поведінки;

6) Інтерактивне навчання – педагогічна технологія, яка означає активне залучення дітей до процесу навчання й виховання через практичні заняття, діалоги та спільні проекти [26]. Інтерактивне навчання дозволяє маленьким особистостям досліджувати нові явища та поняття, експериментувати з ідеями та будувати власне розуміння навколишнього світу [5]. У контексті диференційованого підходу вихователі можуть організовувати виконання вправ, які задовольняють конкретні потреби та інтереси кожної дитини, заохочують співпрацю й розвиток комунікативних навичок;

7) Розвивальні ігри – створення навчальних ігор, які задовольняють різноманітні потреби та здібності вихованців ЗДО. Ці ігри повинні бути створені як захопливі та інтерактивні завдання, адаптовані до індивідуальних стилів навчання й уподобань дітей [24]. Розвивальні ігри – дидактичні завдання з різних тем, спрямовані на закріплення знань, здобутих дітьми під час навчання, розвиток уваги, пам'яті та підвищення когнітивної адаптації [17].

Використання ефективних видів діяльності в контексті диференційованого підходу в навчанні й вихованні дітей дошкільного віку є особливо важливим, оскільки цікаві ігри та завдання сприяють задоволенню освітніх потреб дошкільників, гарантуючи, що кожен отримає відповідну підтримку [1; 26]. Крім того, цікаві й пізнавальні завдання сприяють підвищенню мотивації, когнітивному, соціальному, емоційному та фізичному розвитку дітей, а також заохочують до самостійності й командної роботи [16; 23]. Низка вітчизняних [5; 17; 22] і зарубіжних дослідників [23; 24] стверджують, що вибір ефективних завдань та вправ відіграє вирішальну роль у забезпеченні успіху диференційованого підходу в навчанні й вихованні дітей дошкільного віку для задоволення їхніх освітніх потреб та сприяння цілісному розвитку. На основі їхніх наукових розвідок було зроблено детальний аналіз окремих вправ та завдань, які використовують у контексті реалізації диференційованого підходу в ЗДО. Результати аналізу представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Диференційовані вправи та завдання для дітей дошкільного віку

Вправа/завдання	Опис вправи/завдання
-----------------	----------------------

Гра «Хто я?»	Діти отримують картку з малюнком тварини чи предмета і відгадують, ким вони є, використовуючи підказки від інших учасників групи.
Групова діяльність із конструювання	Діти працюють у групах для створення конструкцій із різних будівельних наборів.
Малювання за тематикою	Діти малюють малюнки за темою, яка їх цікавить або відповідає їхнім індивідуальним потребам.
Групові діалоги	Діти обговорюють певну тему в групах під керівництвом вихователя.
Індивідуальні завдання з книгою	Кожна дитина обирає книгу та аналізує ілюстрації, після чого ділиться своїми враженнями з іншими.
Рольові ігри	Діти грають ролі в різних сценаріях, що допомагає їм розвивати спілкування й творчу уяву.
Індивідуальні завдання з математики	Дошкільники вирішують математичні завдання в групах.
Творчі завдання з музики	Діти слухають музику для розвитку ритміки, музичного слуху. До того ж вихователь організовує танцювальні розваги в групах, під час яких діти можуть виражати свої почуття й емоції через рухи під музику.
Вивчення нових слів	Діти вчать нові слова, використовуючи різні методи, такі як малювання, графічне зображення, використання в реченнях тощо.
Гра «Склади історію»	Діти складають розповіді на теми, які вони самостійно вибрали.
Групова діяльність із наукових експериментів	Вихователь демонструє проведення експерименту, після чого діти в групах діляться враженнями.
Групові проєкти з мистецтва	Дошкільники створюють колективний мистецький проєкт, такий як колаж, картину або скульптуру з пластиліну.
Гра «Що? Де? Коли?»	Діти відповідають на питання про конкретні явища, застосовуючи свої знання й критичне мислення.
Гра «Казковий куточок»	Діти читають або вигадують казки в групах.
Гра «Паркова прогулянка»	Вихователь організовує імітацію прогулянки в парку з різними зупинками та іграми.
Гра «Спільний малюнок на асфальті»	Діти малюють на асфальті в невеликих групах.
Гра «Імітація дорослих»	Діти відтворюють дорослі ролі та обов'язки в ігровій формі.

Джерело: створено авторами на основі [1, 5, 16, 17, 22-24, 26]

Варто зазначити, що зарубіжні дослідники особливу увагу приділяють використанню комп'ютерних ігор в дошкільній освіті [28]. Такі ігри можуть бути навчальними, наприклад, для вивчення букв, цифр, кольорів, геометричних фігур, природних явищ тощо [29]. Окремо виділяють творчі ігри, які сприяють розвитку творчості та уяви в дітей, як-от: малювання, конструювання, створення музики [20]. Екологічні комп'ютерні ігри дають знання про навколишнє середовище та природу. До них належать ігри про відновлення природи, сортування сміття, догляд за рослинами, вивчення назв тварин [28; 29]. Водночас українська дослідниця К. Кузнєцова наголошує

на важливості використання комп'ютерних технологій для формування цифрової грамотності дітей в умовах ЗДО [19]. Вважаємо, що в контексті диференційованого підходу комп'ютерні ігри можуть бути використані як додатковий засіб для розвитку дітей в ЗДО, але вихователь повинен зосередитися на відповідності таких завдань віковим можливостям та інтересам дошкільників.

Використання диференційованого підходу в навчанні й вихованні дітей дошкільного віку вимагає розробки алгоритму дій вихователя, який забезпечить максимізацію освітнього процесу і врахування індивідуальних освітніх потреб здобувачів освіти. Такий алгоритм передбачає попереднє оцінювання потреб та здібностей дітей, врахування їхнього рівня розвитку та стилю навчання. На основі оцінювання вихователь планує навчальну діяльність, враховуючи різноманітність завдань для задоволення освітніх потреб кожної дитини. Далі діти групуються в мінігрупи або працюють індивідуально. Педагог створює сприятливу атмосферу для навчання, використовуючи різноманітні методи й матеріали. Важливо, щоб під час заняття вихователь здійснював спостереження за реакцією дітей на заняття та адаптував завдання відповідно до потреб групи або окремих дітей. Цей алгоритм дозволяє ефективно застосовувати диференційований підхід у навчанні й вихованні дітей дошкільного віку, забезпечуючи їхній гармонійний розвиток та підготовку до школи.

Висновки

Таким чином, у процесі дослідження з'ясовано, що диференціація в контексті навчальної діяльності є організаційною формою, що враховує індивідуальні нахили, інтереси та здібності дітей. Диференційований підхід визначається як педагогічна стратегія, що передбачає відбір змісту, методів та форм навчання й виховання з урахуванням потреб та рівнів здібностей дітей. У дошкільному віці диференційований підхід є перехідною стадією від колективної до індивідуальної роботи, що дозволяє педагогу адаптувати роботу до різних груп для позитивного впливу на кожного дошкільника.

Диференційований підхід у навчанні й вихованні в умовах ЗДО виявляється через кілька ключових характеристик, що сприяють індивідуальному розвитку кожної дитини, зокрема: 1) це індивідуалізація завдань, коли вчителі створюють завдання відповідно до індивідуальних потреб та здібностей кожного вихованця; 2) гнучкий поділ дітей на групи відповідно до інтелектуального рівня та рівня сформованих навичок вихованців; 3) використання різноманітних матеріалів та методів навчання для адаптації навчального процесу до різних стилів та потреб дітей. Крім того, важливою складовою є підтримка соціального та емоційного розвитку кожної дитини, що включає не лише навчання, а й взаємодію з однолітками та спільну роботу над завданнями.

Диференційований підхід у навчанні й вихованні дітей дошкільного віку має низку переваг, зокрема врахування індивідуальних потреб, інтересів та рівня здібностей кожної дитини; стимулювання мислення й інтелектуального розвитку дошкільника, створення позитивного освітнього середовища й підвищення мотивації до когнітивної діяльності; розвиток самостійності дитини; а також сприяння її емоційному благополуччю. При застосуванні такого підходу ефективними можуть бути різноманітні педагогічні технології, зокрема технологія навчальних центрів, навчання в малих групах, «дошка вибору», гнучке групування, інтегроване навчання, інтерактивне навчання, розвивальні ігри. Доведено, що використання диференційованого підходу в умовах ЗДО вимагає розробки алгоритму дій вихователя, який передбачає попереднє оцінювання потреб та здібностей дітей, планування навчальної діяльності, поділ дітей на мінігрупи та створення сприятливої атмосфери для навчання й виховання. Важливим

компонентом є спостереження за реакцією дітей на заняття та адаптація завдань відповідно до потреб групи або окремих дітей.

У подальшому планується проаналізувати ефективність застосування конкретних методів диференціації навчання й виховання в дошкільній освіті, а також вивчити вплив диференційованого підходу на розвиток дітей у дошкільному віці. Важливим аспектом майбутніх розвідок є дослідження ролі вихователя в реалізації диференційованого підходу. Також вважаємо за необхідне розкрити особливості розробки інноваційних методик для диференційованого навчання в умовах ЗДО. Особливу увагу слід приділити вивченню зарубіжного досвіду використання диференційованого підходу в навчанні й вихованні дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Аніщук А. М. Актуальні проблеми дошкільної та інклюзивної освіти: навч. посіб. для студентів другого (магістерського) рівня спеціальності 012 Дошкільна освіта. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2023. 268 с. URL: <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/2920/1/макет%20%281%29.pdf> (дата звернення: 21.04.2024).
2. Дудник Н., Карпенко О., Свйонтик О. Сучасні технології дошкільного виховання: навч. посіб. для студентів другого (магістерського) рівня освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта. Дрогобич: ДДПУ ім. Івана Франка, 2023. 300 с. URL: <http://www.ir.dspu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2110/1/ост.%20Дудник%2C%20Карпенко%2C%20Свйонтик.pdf> (дата звернення: 21.04.2024).
3. Про затвердження Базового компоненту дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти): Наказ Міністерства освіти і науки України № 33 від 12 січня 2021 року. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Vazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 21.04.2024).
4. Гришко О. І., Клевака Л. П. Врахування індивідуальних особливостей дітей дошкільного віку з різними типами нервової системи у процесі навчання, виховання та розвитку. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2020. № 188. С. 63-69. URL: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2020-1-188-63-69> (дата звернення: 21.04.2024).
5. Пісоцька Л. М. Виховання у різновікових групах закладу дошкільної освіти: навч. посібн. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2023. 241 с. URL: http://lib.ndu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/2900/1/МАКЕТ_Виховання_лекції.pdf (дата звернення: 21.04.2024).
6. Підлипняк І. Ю. Реалізація індивідуально-диференційованого підходу в умовах різновікової групи закладу дошкільної освіти. *Věda a perspektivy*. 2023. № 3(22). С. 233–244. URL: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-3\(22\)-233-244](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-3(22)-233-244) (дата звернення: 21.04.2024).
7. Ферт О. Г. Особливості планування навчально-виховного процесу для дітей з гіперактивністю та дефіцитом уваги. *Науковий часопис. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2019. Серія 19. Вип. 37. С. 128-135. DOI: 10.31392/NPU-nc.series19.2019.37.17.
8. Волік Н. Система формування емоційного інтелекту дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти. *Acta Paedagogica Volyniensis*. 2022. № 2. С. 9–15. URL: <https://doi.org/10.32782/apv/2022.2.2> (дата звернення: 21.04.2024).

9. Unal A., Unal Z., Bodur Y. Differentiated Instruction and Kindergarten through 5th Grade Teachers. *Georgia Educational Researcher*. 2022. Vol. 19(2). DOI: 10.20429/ger.2022.190202.
10. Mavidou A., Kakana D. Differentiated Instruction in Practice: Curriculum Adjustments in Kindergarten. *Creative Education*. 2019. № 10. P. 535-554. DOI: 10.4236/ce.2019.103039.
11. Дурманенко О. Л. Освітня діяльність у групах раннього віку: навч.-метод. посіб. Луцьк: ФОП Мажула Ю. М., 2022. 188 с. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/21371/1/durmanenko.pdf> (дата звернення: 21.04.2024).
12. Кравець Н. Види освітньої диференціації. *Magіstr*. 2020. № 34. С. 58-61. URL: http://dSPACE.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/17942/1/21_Kravets.pdf (дата звернення: 21.04.2024).
13. Дейниченко Г. В., Чібісов О. Д., Кабанська О. С. Особливості профільної диференціації навчання. *Наумовські читання: матеріали ХХ наук.-метод. конф. здобувачів вищої освіти та молодих учених (м. Харків, 3-4 листопада 2022 р.)*. Харків : ХНПУ, 2022. С. 376-379. URL: <https://dSPACE.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a5c42c43-0393-46ef-883a-8075b41fa01c/content> (дата звернення: 21.04.2024).
14. Hilander M. Finnish Early Childhood Education Student Teachers' Mental Images of the Environment. *Education Sciences*. 2023. № 13(12). Article 1206. URL: <https://doi.org/10.3390/educsci13121206> (дата звернення: 21.04.2024).
15. Алеко О., Авдеева А. Аналіз сучасних підходів до формування математичної компетентності дітей дошкільного віку. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2022. № 6. С. 3-8. URL: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.6.1> (дата звернення: 21.04.2024).
16. Kotsis K. Common misconceptions regarding physics concepts in the fairy tales written by the Grimm Brothers. *EIKI Journal of Effective Teaching Methods*. 2024. № 2(1). URL: <https://doi.org/10.59652/jetm.v2i1.89> (дата звернення: 21.04.2024).
17. Рудківська Н. Л. Співвідношення ігор і вправ у забезпеченні розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. №41. Т. 3. С. 181-187. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/41-3-27> (дата звернення: 21.04.2024).
18. Fousteri M. Foti P. A Creative Approach of the Differentiated Teaching and Project Method in Early Childhood Education. *European Journal of Education and Pedagogy*. 2023. № 5(2). P. 64-73. URL: <https://doi.org/10.24018/ejedu.2024.5.2.800> (дата звернення: 21.04.2024).
19. Кузнєцова К. С. Комп'ютерні технології у роботі з дітьми: методичні рекомендації для студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта першого бакалаврського рівня вищої освіти. Чернівці, 2022. 39 с. URL: https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4689/KT_Метод.реком..pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 21.04.2024).
20. Alimi Selmani T. The Influence of Music on The Development of a Child: Perspectives on the influence of music on child development. *EIKI Journal of Effective Teaching Methods*. 2024. № 2(1). URL: <https://doi.org/10.59652/jetm.v2i1.162> (дата звернення: 21.04.2024).
21. Істинюк І. Д. Педагогічні умови підготовки дітей до школи в освітньому просторі приватного закладу позашкільної освіти ЦРД «ІриСкА». *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2020. № 188. С. 84-89. URL: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2020-1-188-84-89> (дата звернення: 21.04.2024).

22. Коваленко О., Березна Ю. Дидактичні ігри та вправи як методи формування просторових уявлень у дітей дошкільного віку. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. № 40. Т. 2. С. 172-177. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/40-2-28> (дата звернення: 21.04.2024).
23. Astuti I., Afendi A. R. Implementation of Differentiated Learning Through Play Activities in Early Childhood. *EduLine: Journal of Education and Learning Innovation*. 2022. № 2(3). P. 358-365. URL: <https://doi.org/10.35877/454RI.eduline1264> (дата звернення: 21.04.2024).
24. Behnamnia N., Kamsin A., Ismail M.A.B., Hayati S. A. A review of using digital game-based learning for preschoolers. *Journal of Computers in Education*. 2023. № 10. P. 603-636. URL: <https://doi.org/10.1007/s40692-022-00240-0> (дата звернення: 21.04.2024).
25. Бартків О., Семенов О. Інтегроване навчання дітей дошкільного віку (навчально-методичні рекомендації). Луцьк: «Ю. Мажула», 2022. 52 с. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/21125/1/Intehr_navchannia.pdf (дата звернення: 21.04.2024).
26. Харьковская Е. Д. Модель формування готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до використання інтерактивних технологій. *Дошкільна та початкова освіта в сучасному педагогічному просторі*: монографія / за заг. ред. О. В. Лобової, С. М. Кондратюк. Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2020. С. 334-351. DOI: 10.24139/978-966-698-286-8/2020.
27. Бех І. Д. Дошкільна освіта: трансформаційні орієнтири. *Дошкільна освіта в контексті ідей Нової української школи*: зб. наук. праць. Хмельницький: ФОП Мельник А.А., 2020. С. 7-20. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/721181/1/Дошкільна%20освіта%20в%20контексті%20ідей%20Нової%20української%20школи.pdf> (дата звернення: 21.04.2024).
28. Tárraga-Sánchez M. Á., Ballesteros-García Md. M., Migallón H. Teacher-Developed Computer Games for Classroom and Online Reinforcement Learning for Early Childhood. *Education Sciences*. 2023. № 13(2). Article 108. URL: <https://doi.org/10.3390/educsci13020108> (дата звернення: 21.04.2024).
29. Marín-Díaz V., Morales-Díaz M., Reche-Urbano E. Educational Possibilities of Video Games in the Primary Education Stage According to Teachers in Training. A Case Study. *Journal of New Approaches in Educational Research*. 2019. № 8(1). P. 42-49. URL: <https://doi.org/10.7821/naer.2019.1.330> (дата звернення: 21.04.2024).